

ΟΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ.Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

"Ἐνας λαός ὃς φάσκει ἄμα
δεξιὴν πόνος δὲ φοβᾶται τὴν
ἀλήθειαν. —ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα ἔχει τοὺς φυ-
σικοὺς τῆς κανόνες.
ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΣΤ'.

ΔΟΥΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 16 ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ 1908

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΑΡΙΟΜ. 2

ΑΡΙΟΜΟΣ 287

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΨΥΧΑΡΗΣ. Τρία λόγια (συνέχεια).

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ. Ἰστορικὰ ἐγγυμνώματα (συνέχεια).

Κ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Τὰ Γεωργικὰ τοῦ Βιβλίου. —Βιβλίο
Ξεύτερο (Συνέχεια).

Μ. ΖΑΒΙΤΖΙΑΝΟΣ. Στοὺς Ἰμπεριαλίστες.

Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ. Θεατρικά — Θεοδώρα.

Α.Δ. ΜΑΡΠΟΥΤΖΟΓΛΟΥΣ. Μήτε φυλλάδες μήτε κι-
τάπια.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙΣ ΘΕΛΕΤΕ — ΚΟΙΝΗ
ΓΝΩΜΗ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΣΤΟΥΣ ΙΜΠΕΡΙΑΔΙΣΤΕΣ

A.

«...Qu'est-ce qu'il en fait, le lecteur, de ma page d'écriture? Une suite de faux sens, de contresens et de non sens. Lire, entendre, s'est traduire. Il y a de belles traductions, peut-être. Il n'y en a pas de fidèles».

Anatole France.

Όταν ἐδῶ καὶ μερικοὶ μῆνες ἔστειλα λίγες γραμμές στὸ «Νουμά», ἔλεγα πὼς ἀντιπαθῶ τὰ πολλὰ γραφίματα καὶ δὲν εἶχα σκοπὸν νὰ ξαναπιάσω τόσο γλήγορα τὴν πέννα. 'Ωστόσο κάποιες γνῶμες ποὺ δημοσιεύτηκανέ ἔξ ἀφορμῆς τῆς φυλλάδας τοῦ κ. Σκληροῦ καὶ τὸ τελεφταῖο ἄρθρο τοῦ κ. "Ἐρωνα" ἡ φυλή, μὲ κινοῦν νὰ πῶ δυὸ λόγια ἀκόμα δέσμο μπορῶ σύντομα.

Ποτέ, θαρρῶ, ἡ ὑποκειμενικότη κάθε κρίσης δὲ δείχτηκε τόσο φανερά δέο μὲ τὴ συζήτηση γιὰ τὸ κοινωνικόν μας ζήτημα. 'Ο κάθε ἀναγνώστης ἔχει μὲ τὸ μέτρο τῆς ἀντίληψής του. Θὰ πῶ καὶ γὼ γιατὶ μάρεσε τὸ βιβλιαράκι. "Ἐτυχε νὰ λάβω στὰ χέρια τὶς σοσιαλιστικὲς φυλλάδες ποὺ κυκλοφοροῦνται στὴ Γερμανία (λαϊκὲς ἔκδοσες) δέον, ἀν ἔξαιρέσουμε μιὰ-δυὸ σοβαρές μελέτες, βασιλέεις δημοκρατικὸς : θρησκευτικὸ προφητικὲς ὑπόσκετες πιθανές, μὲ ἀναπόδειχτες, κούφιες ρητορίες καὶ τὰ συνθηισμένα. 'Ο κ. Σκληρός, στὸ «κοινωνικόν μας ζήτημα», μὲ σπάνια φρόνηση καὶ φιλοσοφικὴ μέθοδο, ἀφίνει κατὰ μέρος κάθε ἀναπόδειχτη προφητεία γιὰ τὴν μελλούμενη ἀθρωπότη καὶ βάνει τὶς ἀτομικές του πεποίθησες γιὰ τὰ τέτοια σὲ δέρφερη γραμμή.

Μᾶς δείχνει πὼς τὸ γλωσσικὸ κίνημα (1) συνεδένεται στενά μὲ τὸ ξύπνημα τοῦ λαοῦ σ' ἀντίθεση τῆς ἀστυκῆς κρυστάλλωσης. Μᾶς ἐλκύει τὴν προσοχὴ σὲ ιστορικὰ γεγονότα περασμένα καὶ τωρινὰ σημειώνοντας πὼς ἀναγκαῖο ἐπακόλουθο τῆς βιομηχανικῆς ἐκμετάλλευσης τοῦ κεφαλαίου εἶναι ἡ γέννηση μιᾶς νέας τάξης. Κι ἀφοῦ μᾶς θυμίσει τὰ τελεφταῖα κινήματα κι ἀπεργίες τῶν προλεταρίων στὴν Ἐλλάδα δίχως κανένα σφάλμα λογικῆς περνᾶ στὴ θεωρία καὶ μᾶς λέει πὼς καθένας ποὺ θέλει νὰ βάλει χαλινὸ στὶς τωρινές μας κατάχρηστες ἔχει συμφέρο, σ' ὅποια τάξη κι ἀν ἀνήκει, νὰ ὑποθοηθήσει τοῦτα τὰ κινήματα καὶ νὰ συντείνει, δέο τὸ δυνατό, νὰ ξεχωρίσει συνειδητής τάξης μὲ δρισμένους σκοπούς, προγράμματα καὶ θέλησες : "Ολοὶ ἔκει κάτω ποὺ ἐπιθυμεῖτε νὰ πάψουν οἱ κατάχρηστες — ἀλλοὶ μὲ σκοπούς μεγάλης 'Ιδεας, ἀλλοὶ γιὰ στρατὸ κι ἀλλοὶ γιὰ γράμματα, — μπορεῖτε δέ, τι βέλετε νὰ γυρέσετε, δέ θὰ πάψουν οἱ κατάχρηστες ἀ δὲ βρῆτε τὴν κεντρικὴ αἵτια = ἀνεξέλεγχη διοίκηση μιᾶς τάξης πού, μὲ βρισκοντας "πουθενὰ ἀντίδραση, ἀποτελεῖ μιὰ ἀναρχικὴ μάζα φωνακλάδων. "Ἐτοι εἶχα καταλάβει τὸ βιβλίο του, κ' ἡ ἐχτίμησή μου γιὰ τὴ λαμπρὴ μέθοδο του στάθηκε τόσο πιὸ μεγάλη, δέο ἔδειχνε δῶ καὶ κεῖ πὼς κατὰ βάθος ὁ ίδιος ἔκλινε στὸ Μαρξισμό" (2).

'Αντὶ λοιπὸν σὲ τοῦτη τὴν κεντρικὴ αἵτια νὰ περιστραφεῖ ἡ συζήτηση, τοῦ ριχτήκανε μ' ἀδικα ἄρθρα, μὲ γενικὲς θεωρίες — δέο πιὸ ἀδικα τόσο καὶ πιὸ ἀνώδυνα, μὰ καὶ πιὸ ἀκαρπα.

'Ο κ. Ραμᾶς λέει πὼς κατὰ τὴ γνώμη του «ὁ λαός, τὸ πλῆθος τὸ ἀσύντακτο εἶναι ἀνίκανο νὰ ἐνοήσει» (Νουμ. 263, σελ. 5). 'Επειδὴ ὅμως στὴν εἰσαγωγὴ τοῦ νέου ἔργου του ἀναγνωρίζει «μόνη σανίδα σωτηρίας τὴ μόρφωσή του» (Νουμ. 270) θὰ πεῖ πὼς συμφωνεῖ μὲ τὸν κ. Σκληρὸς σ' ἔνα σημεῖο τουλάχιστο. Θαρρῶ δηλώνει πὼς δὲν ἐπαρκεῖ γιὰ τέτια μεταρρύθμιση ἡ σημερινὴ ἐπίσημη κοινωνία.

1) Γιὰ τὴν ὥρα τὸ ὅμορφήτερο πρᾶμα ποὺ ἐπέτυχε ἡ δημοτικὴ εἶναι νὰ μᾶς ἀνυψώσει σὲ μιὰ ἀνώτερη σφαῖρα δέπου βλέπουμε νὰ συζητεῖνται μὲ πάθος οἱ πιὸ ἀντίθετες ἀντίληψες, δίγιας νὰ γεννηθεῖ ὁ παραμικρὸς μικρόψυχος καθηγᾶς. Τοῦτο εἶναι τὸ γνώρισμα τῶν δυνατῶν καὶ στὶς στήλες τοῦ «Νουμά» πρωτοφάνης.

2) 'Απὸ τότες σὲ μερικά ἄρθρα μᾶς εἴπε ξάστερα σὲ ποιὸν κύκλῳ τείνουν οἱ μελέτες του. Καὶ, δίγιας νὰ εἶναι ἀναγκασμένος δὲ ἀναγνώστης νὰ παραδεχτεῖ τὴν ἀντίληψή τους, κανεὶς δὲ γ' ἀρνηθεῖ, θαρρῶ, τὴ θετικὴ ωφέλεια, ἀν κινήσουν τὴν προσοχὴ τῆς νεολαίας μας σὲ κοινωνικὰ καὶ φιλοσοφικὰ προβλήματα. Τὰ πρῶτα ως ἀντιστάθμισμα στὶς κοινωνίες στιχοπλοκίες, τὰ δέρφερα γιὰ νὰ βάλουνε λίγη μέθοδο στὴ σκέψη τους οἱ ἔργοισκενες γεννιές. -

«ἐπίλεκτοι ἀκαδημαϊκοί». Καὶ λέει πὼς γιὰ τέτιο σκοπὸ «ἀφοῦ πρῶτα ἀναγνωρίσουμε τοὺς νεωτεριστάς, θὰ τοὺς καλέσουμε νάναλάθουν τὴ μόρφωση τοῦ λαοῦ, ἐν ὃ θὰ τοὺς ἀποδείχνουμε συνάμα πόσα ἔχουν καθῆκον νὰ πράξουν καὶ τὴ δύναμη νὰ τὰ πράξουν». Μήπως πρότεινε τίποτ' ἀλλοὶ δ. κ. Σκληρός ; — 'Η διαφορὰ εἶναι δῶ : δ. κ. Ραμᾶς λέει «θὰ τοὺς καλέσουμε». Ποιοὶ θὰ καλέσουνε ποιούς ; Νεωτεριστὲς δὲ στοχάζουμε παρὰ τὴν τάξη τῷ δημοτικούτων. Δὲν καταλαβαίνω γιατὶ νεωτεριστὲς θὰ περιμένουμε νὰ τοὺς ἀποδείχνουμε πὼς ἔχουν καθῆκον. Καὶ οὔτε μᾶς λέει δ. κ. Ραμᾶς ποὺ εἶναι πραχτικὸς δύναμη. 'Αρριστα. Ξεναντίας δ. κ. Σκληρός μὲ θετικὰ πράματα λέει : Σεῖς οἱ δημοτικιστὲς ἔχετε ἀνάγκη μιὰ βάση ποὺ νὰ σᾶς κάνει σεβαστούς στὴ νεορουλισμένη ἐγωιστικὴ καὶ σκολαστικὴ σημερινὴ διοικηση. Καὶ τότε μόνο θὰ γίνετε σεβαστοί δέταν ἔχετε πίσω σας ἀλάκερη τάξη σὲ συνειδητή διαδίκαση. Τέτοια μορφώνεται σημερά ως συνέπεια τοῦ κεφαλαίου ἡ ἐργατικὴ — μᾶς ἔδειξε κι ὅλας τὰ πρῶτα σημάδια τῆς Ζωντανωσύνης της. 'Αντὶ νὰ περιμένετε νὰ παραιτήσουν' οἱ ἐπίσημοι τοὺς μιστρώτικους ἀρχηγούς τους, πρέπει νὰ δημητρήσετε καὶ νὰ συντάξετε τὸ νέο στοιχεῖο ποὺ ἀκόμα δὲν ξέρει καλά-καλά τι θέλει. Εἶναι συμφέρο σας. 'Ο λαός δὲ θὰ μορφωθεῖ στὸ σκολειὸ μοναχά, καὶ τὰ σκολειὰ δὲν εἶναι οὔτε στὰ χέρια του οὔτε στὰ δικαία σας, παρὰ τὰ κατέχουν οἱ ἐπίσημοι ποὺ σόσο μαλώνετε μεταξύ σας δὲ σᾶς ψηφοῦνε καὶ σᾶς κοροϊδέουνε. 'Ο σχλος βέβαια δὲ θὰ κάνει στὰ καλὰ καθούμενα σηκωμὸ γιὰ ἀκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση. 'Έκεινο δύμως, ποὺ θὰ κάνει καὶ στὸ ὄποιο πρέπει νὰ τοὺς συντρέχετε εἶναι νὰ συνταχτεῖση σὲ δρισμένες περιστάσεις δείχνοντας μιὰ θέληση. Τοῦτο εἰν 'ό μόνος μοχλὸς ποὺ μπορεῖ δημητρύμενος ἀπὸ τοὺς δυνατούς νὰ ντυταχτεῖ καὶ νὰ γίνει σεβαστὸς στοὺς σκλάδους τῆς ἀναρχίας ποὺ εἶναι τώρα στὰ πράματα. Καὶ μὲ μοχλοὺς τάξες ἀλάκερες, κι δῆκι μὲ λόγικη, θὰ δώσετε βάρος στὴ θέληση σας, σεῖς οἱ διάφοροι ἀριστοχράτες, μιλιταρίστες, ὀλιγαρχικοί καὶ σοσιαλιστές. 'Επι τέλους συνταχτήτηεμ' δύποιες θέλετε, μὰ βοηθήστε (δὲν εἴπαμε δημιουργεῖστε) τὶς τάξες νὰ γίνουν ἡ καθεμικὴ συνειδητὴ δρισμένης θέλησης. 'Η δυνατώτερη θὰ ἐπιβληθεῖ, μὰ πάντα υπὸ τὸν ἔλεγχο ἀντιπάλων. Καὶ κλείνω μὲ τὰ λόγια τοῦ κ. Σκληροῦ (σελ. 59 τοῦ βιβλ.). «Τὸ παράδειγμα τῆς Ἐλλάδος μᾶς ἔδειξε ὀφθαλμοφανῶς διὰ θεωρητικὴ δμοφωνία καὶ γενικαὶ εἰλικρινεῖς ἀκαδημαϊκαὶ ἐπιθυμίαι εἶναι ἐντελῶς ἀνεπαρκεῖς».

B'.

«Das Erdbeben macht
neue Quellen offenbar.
Im Erdbeben alter Völker
brechen neue Quellen aus».
Also sprach Zarathustra.

Απὸ τὰ ἄρθρα τοῦ κ. "Ερμονας συμπεραίνω πώς καλλιτερα ἐννόησε τὸ βιβλίο τοῦ κ. Σκληροῦ : "Αν οἱ συμπάθειες του δὲν εἰναι γιὰ σοσιαλισμὸ καὶ λεφτεριά, θαρρῶ, ἐπιτης νὰ λέει πώς εἰναι καλὸ νὰ χωριστοῦν οἱ τάξεις. Μ' ἀξιόλογη κρίση μιλεῖ (Νουμ. 279) γιὰ τὸ κίντυνο τῆς γενίκεψης καθὲ νέου νόμου καὶ τοῦ περιορισμοῦ σ' ἑνα φαινόμενο ἐνῷ δλα μαζὶ ἔτευλίγονται καὶ δὲν ὑπάρχει μιὰ αἰτία παρὰ πολλές. Ἐκεῖ λοιπὸν ποὺ τοῦ φαίνεται νὰ μπερδεῖται τὸ πρᾶμα καὶ νὰ βγαίνει ἀπὸ «τὸν ἀπλόγραμμο φερτοκλασικισμὸ» εἰναι στὸ ζήτημα τῆς φυλῆς. Κι ὅμως σὲ τέτιον ἀπλόγραμμο φερτοκλασικισμὸ εἰναι χυμένη ἡ φυλετικὴ θεωρία τοῦ 'Αγγλοσαξωνικοῦ ἴμπεριαλισμοῦ. Γιὰ τοῦτο τὸ ζήτημα θὰ μιλήσω. Κάθε σοσιαρχὴ ἔξετασι ἀπαίτει δυὸ πράματα. Τὸ πρῶτο μᾶς λέει δὲν ιδιος ζητῶντας νὰ τεθοῦν ἀκριβολογικὰ οἱ δρισμοὶ μὲ τὶς σημασίες τους. Σ' ἀφτὸ θὰ προστέσω τὴ λειτουργία τῆς κρίσης ποὺ κατὰ τὸ Σόπενανούρ μεσιτεῖται ἀπὸ τὰ ἀφαιρεμένα λογικὰ ξεδιαλύματα, στὰ λογικὰ καταπιαστὰ — ἀπὸ τὸ λογισμὸ στὸ νοῦ. "Ωστε κάθε κριτικὴ θεωρία συνεδένει νοῦ καὶ λογισμὸ μὲ τὴν κρίση. Καὶ τώρα μποροῦμε νὰ προχωρήσουμε.

Στὸ ἄρθρο «ἡ φυλὴ» δὲ κ. "Ερμονας θαρρεῖ πώς ἡ ἀντίληψή μου παραδέχεται τὶς φυλὲς ισοδύναμες. Τέτια γνώμη δὲν ἔχω ἐκφράσει πουθενὰ κι ἀν τούτη μποροῦσε νὰ ὑποστηριχτεῖ, βέβαια δὲ θὰ εἴτανε μὲ τὸ νόημα ποὺ τῆς δίνει δὲ κ. "Ερμονας. Δὲν εἶναι ὅμως στὸ θέμα μας. Θὰ παρακολουθήσω τὰ διδόμενα τῶν ἄρθρων του πρῶτα στὴ θεωρία γιὰ νὰ βγω κατόπι στὰ προχτικὰ συμπεράσματα. Θέτω τὰ σημεῖα στὰ ὅποια ὑπάρχει, θαρρῶ, δροφωνία μεταξύ μας. Ο κ. "Ερμονας παρατηρεῖ πώς «τὸ κλίμα κ» ἡ γεωγραφικὴ περικυκλωσία δὲ φτάνουνε γιὰ νὰ ξηγήσουνε μόνα τους τὶς φυλετικὲς ἀνομοιότητες — τουλάχιστο σὲ χρονικὲς περίοδες ποὺ νὰ μην ξεπερνοῦνε τὰ σύνορα τῆς 'Ιστορίας» (Νουμ. 279). Πολὺ σωστά. Κι ἀν πῶ πώς οἱ φυλὲς συναμεταξύ τους (καθὼς καὶ τὰ ἄτομα) εἶναι ἀνόμοιες δὲ λέω τίποτα

κατινούριο καὶ βάνω μιὰ βάση στὴν ὁποίᾳ θὰ συμφωνήσουν ὅλοι, ἔλπιζω. 'Η ἀνθρωπολογιὰ μὲ τοὺς συντελεστές της πρέπει λοιπὸν νὰ λογαριάζεται σὲ κάθε σοσιαρχὴ ιστορικὴ μελέτη. Γιὰ νὰ γίνει ὅμως καὶ λοισνειδη ἔξεταση δὲν πρέπει νὰ μετατρέψουμε τὴ συζήτηση σὲ ζήτημα νέθρων καθὼς κάνει δ. κ. Τσάμπερλαϊν καὶ καθὼς δ. κ. "Ερμονας θαρρεῖ πώς εἶναι κατὰ βάθος. 'Αξιωμα ποὺ θέτει γενικὰ τοὺς Γερμανοὺς ὡς ἀνώτερη φυλὴ δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ διότι οἱ Μπόξερς στὴν Κίνα κι ὁ χαμαιπρόσωπος στρογγυλοκέφαλος ἀλπινὸς ποὺ ἀναφέρω στὸ προηγούμενὸ μου ἄρθρο ἔχουν ἀντίθετη γνώμη (3). Θὰ τὸ διατύπωσουμε λοιπὸν ἀλλιῶς: Οἱ ἵντοεβρωπαῖοι ἔχουν ἔναν δρισμένο πολιτισμὸ καὶ θέλουν νὰ τὸν ἐπιβάλουν γιατὶ τοὺς θεωροῦν ἀνώτερο. Κι ἀφτὴ μοῦ φαίνεται πρόταση ποὺ μπορεῖ λαμπρὰ νὰ ὑποστηριχτεῖ.

Τώρα ἀς ἔξετασουμε τὸ ίδανικὰ ἀποτελοῦν ἀφτὸν τὸν πολιτισμό. Κατὰ τὸν κ. "Ερμονας μιὰ φυλὴ δυνατῶν ἀνθρώπων. Καὶ μᾶς δίνει τὸν ἔξης δρισμὸ τῷ δυνατῶν (Νουμ. 279, σελ. 1)· πάντα πολεμικοὶ.... ἀρπαχτικοὶ καὶ γενναιόκαρδοι. Παρακάτω διαβάζω: «Ἐτοι γεννηθήκανε οἱ μεγάλες ἀριστοκρατικὲς φυλὲς —οἱ φυλὲς τῆς δύναμης. Σὲν ὅμως μὲ τὴν κατάχτηση καὶ τὸ κοῦρο θεμελιωθήκανε στέρεες καὶ πολύθενες κοινωνίες οἱ δυνατοὶ χάσανε μὲ τὸν καιρὸ τὴν ὑπεροχὴ τους κ» ή θέληση τοῦ νικημένου ὄχλου —δηλαδὴ τὸν μέσον καὶ κάποτε τοῦ κατώτατου δρου —ήρθε στὴν κυριαρχίαν. Κατὰ τὸ κομμάτι ἀφτὸ τὶς δυνατὲς φυλὲς ξεδιακρίνει διόλεμος, ή ἀρπαγή, ή κατάχτηση καὶ τὸ κοῦρο (4). Σύμφωνα μὲ τοῦ-

3) Ο κ. "Ερμονας μετρᾷ στὰ γνωρίσματα τοῦ πολιτισμοῦ τὴν ξαπλωτικὴ δύναμη καὶ παρατηρεῖ πώς λείπει στὴν κίτρινη φυλὴ. "Ομως ἡ ξαπλωτικὴ τῆς δύναμη εἶναι τόσο μεγάλη, ώστε προκαλεῖ ἀπαφτα σύγκρουση μὲ τὶς ἀστρες φυλὲς μ' ἀποτελέσματα σὰν τὸ Ρωσοϊαπωνικὸ πόλεμο καὶ τὴν 'Αμερικανικὴ διαφορά. Κι δόπιος ἔτυχε νὰ πλησιάσει Κινέζο ἐργάτη στὸ ἔξωτερον θὰ παρατηρήσει τὴν περιφάνεια ποὺ ἔχει γιὰ τὸ σῶι του καὶ τὴν περιφρόνηση του γιὰ τὶς ἄλλες φυλὲς ποὺ φτάνει στὸ σημεῖο νὰ καμώνεται πώς δὲν κατέχει ξένη γλώσσα γιὰ νὰ μὴ τοὺς σκοτίζουνε στὸ ίδανικὸ βασίλειο του. Τέτοιο δόμοιο παραδείγμα συνάντησα μόνο στοὺς 'Εγγλέζους ιμπεριαλίστες ποὺ ταξιδεύουν στὴ Γερμανία καὶ στοὺς Φράγκους τῆς Πλάτης.

4) Παρακάτω ἀναφέρει δὲ κ. "Ερμονας τὴν «μεγαλόφρονη ἀξιοπρέπεια». Ιστα-ΐσια γιὰ τούτη τὴν ἀξιοπρέπεια μιλοῦσα ὅταν ἔλεγα, ἀντίθετα μὲ τὸν κ. Τσάμπερλαϊν, πώς τὴν βρίσκω ἀνώτερη στοὺς "Αράβες σεμίτες τοῦ μεσαίωνα παρὰ στοὺς τότε γνήσιους Germanen Σλάβους (Sclavi) — καὶ δὲ μιλοῦσα καθόλου γιὰ ἀξιωτύνη στὴν τέγυη. (Νουμ. 266).

τον τὸν δρισμὸ ἔχουμε δύο δυνατὲς φυλές: Τὴν 'Αριανικὴ καὶ τὴν Τουρκο-Μογγολικὴ ποὺ κι ἀφτὴ νικήτρα περεχύθηκε καὶ καταστάλαξε στὴν κεντρικὴ Εθρώπη κι ἀλλοῦ. Σ' ἀφτὸν τὸν δρισμὸ τῆς δύναμης θὰ προστέσω κι ἄλλους μερικούς. "Ηδη ἀπὸ τὸ κομμάτι ποὺ ἀνάφερα βλέπουμε" ἐφτὺς πὼς κι ὁ νικημένος ὄχλος εἶχε μιὰ θέληση καὶ τούτη ἡ θέληση βγῆκε νικήτρα ἀφοῦ διαβάζουμε πὼς ἥρθε στὴν κυριαρχία. "Έχουμε λοιπὸν: δύναμη σωματική, δύναμη τῶν πολιτῶν, δύναμη διανοητική, δύναμη ἡθικὴ (μεγαλόκαρδος ποὺ λέν) κ.τ.λ. κ.τ.λ. "Οποιος κατέχει δὲς τοῦτες τὶς δύναμες εἶναι ὁ ηρωας ή καλλίτερα ὁ σωτός θεός καὶ τέτοιους τύπους μᾶς παρασταίνουνε σὰ ίδανικὰ τῷ φυλῶν οἱ ποιητές τους.

Μὲ τὸ νὰ δρισουμε δύμως ίδανικὰ καὶ πολιτισμοὺς δὲ λύνουμε τὸ ζήτημα μας. 'Εκεῖνο ποὺ βλέπουμε εἶναι πὼς τὸ συναπάντημα τῆς ἀρπαχτικῆς, κατὰ τὸν κ. "Ερμονας, φυλῆς μὲ τὸν 'Ασιατικὸ πολιτισμὸ ("Αριοι-σεμίτες) μᾶς δίνει καρποὺς σὰν τὸν 'Ελληνικὸ καὶ ἐν γένει 'Εθρωπαϊκὸ πολιτισμό. Γιὰ νὰ τὸ θεωρήσουμε δυστύχημα θέπρεπε νάχουμε παράλληλο ζετύλιγμα ζμιχτού 'Αριανικοῦ πολιτισμοῦ. Τέτοιο δόμως ξετύλιγμα δὲν ἔγινε. "Οσο προχωροῦσε στὸ Βορρὰ διεσογειάτικος πολιτισμὸς καὶ συναπαντιούνταν οἱ φυλὲς μεγάλωνες ή παραγωγὴ τοῦ ἀθρώπινου μυχλοῦ σὲ κάθε ἔδαφος. Καὶ δὲν ἔχουμε κανένα λόγο (ἔγω τουλάχιστο) νὰ προτιμήσουμε τὸν Κελτικὸ ή Σλαβικὸ πολιτισμὸ πρὶν τὸ ἀνακάτωμα, ἀπὸ τὸ σημερὸν μετὰ τὸ ἀνακάτωμα. "Ωστε ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν ἀρρωστιάρικο ρωμαντισμὸ ποὺ πάντα στὶς περασμένες ἐποχὲς βλέπει καὶ φτιάνει ἀνύπαρχτα ίδανικὰ δὲ βλέπω καθόλου νὰ ποδείχνεται ἀν τὸ σμίκρυο δυὸ φυλῶν ἔβλαψε τὴν ἔξελιξη τῆς Εθρώπης. (Πρόσδοσις εἶναι λέξη δίχως σημασία ἀφοῦ δικαίωσης τὴν παίρνει στὸ νόημα ποὺ θέλει). Κι ἀν δ. κ. "Ερμονας δὲ λογαριάζει γιὰ σκοπὸ πολιτισμοῦ τὸ μεγάλωμα τῆς παραγωγικῆς δύναμης καὶ τὴν «μεγαλόφρονη ἀξιοπρέπεια» τοῦ ἐπιστήμονα ποὺ θυσιάζει τὴ ζωὴ του νὰ ἔλαττάσει τοὺς πόνους τῆς ἀθρωπότητος τοῦτο δὲ μὲ πείθει νὰ προτιμήσω τὴ μεγαλόφρονη ἀξιοπρέπεια τοῦ κούρουν καὶ τὴς ἀρπαγῆς.

Θαρρῶ δόπιος διαβάσει μὲ προσοχὴ τὰ δύο μου ἄρθρα νὰ πείστηκε γιὰ τὸ ἀδύνατο νὰ δρισουμε ἀν τὸ σημιτικὸ αἷμα ἔβλαψε τὴν Εθρώπη ή τὴν ὁφέληση. "Οπως κι δὲ εἶναι δύμως τὸ φυλετικὸ ἀνακάτωμα στὴν Εθρώπη εἶναι τέτοιο ὡστε καταντῷ γε-

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΤΡΙΑ ΛΟΓΙΑ^{*)}

(•ΡΟΔΑ ΚΑΙ ΜΗΛΑ• ΤΟΜΟΣ Δ')

Ἐνῷ ξακολουθοῦσε δὲ ἀγώνας στὴν 'Ελλάδα, δὲν ξεχούσαμε πώς ἀξίζει κάπου κάπου νὰ μαθουνε καὶ στὴν Εθρώπη τὲ δουλειὰ κάνουνε οἱ καλοὶ μας οἱ δασκάλοι ἐκεῖ κάτω. Γιατὶ παρατήρησα πώς δὲ τι κι ἀν τοὺς πῆγις ὁμαλίκια, δὲν τοὺς μέλει. Καὶ στὴν καθαρέσσουσα ὄντλαδὴ νὰ τοὺς τάξεις, δὲ θὰ τοὺς ἐμειλε περισσότερο. Ακόμη δὲν ξέρουνε τὲ θὰ πῆ γλώσσα καὶ τοὺς φαίνεται πάντα πώς δὲ μπαίνει σὲ λογαριασμό. Πάρε τὰ τὰ γράψης σὲ μιὰ γλώσσα γνωστή, κι ἀμέσως καταλαβαίνουνε. Δὲν εἶναι δύμως ἀφτὸ ισιας ψυχῆς σημαδί, ἐπειδὴ καὶ σοῦ δείχνει ἐγωϊσμό. Δὲν ντέρεπουνται τὸν ἀφτὸ τους, τὴ συνέ-

δησή τους δὲν τὴν ντέρεπουνται, ντέρεπουνται τοὺς ἄλλους. 'Απὸ φιλότιμο ντέρεπουνται — καὶ κάποτες ἀλλαζουνε — δχι ἀπὸ ήδικη. Χρόνια τώρα ποὺ εἶχα δημοσιεύει σὲ μιὰ μας παρισάνικη φημερίδα ἐνα μου ἀρθρουδάκι γιὰ κάτι ἀθηναϊκίνες βεπορταρίες (1). "Οσο ἀσήμαντο κι ἀν εἴτανε, τοὺς ἔδωσε στὴν 'Αθηναϊκὴν ἐντύπωση μεγαλήτερη ὅλους τοὺς τόμους ποὺ δημοσιεύει ἔλληνικα. Τὰ καημένα μου τὰ γαλλικά, τὰ γαπημένα. Μία φορὰ κ' ἔνην καιρό, σὰν εἴμουνε παλληκάρι, σὰν εἴμουνε καὶ παιδί, ἔνα πρᾶμα εἶχα στὸ νοῦ μου, τὰ γαλλικὰ νὰ γράψω μιὰ μέρα, νὰ γράψω μαλίστα στίχους, νὰ γίνω ποιητής, κανένας κατινούριος (Chénier). "Επειτα συλλογίστηκα τὴν 'Ελλάδα ποὺ δχι μόνο τοὺς στίχους ἔχει ἀνάγκη, ποὺ εἶχε ἀνάγκη καὶ τὰ πεζά, ποὺ εἶχε ἀνάγκη μιὰ γλώσσα. "Ετοι θυσίασα στὴν 'Ελλάδα καὶ τὰ ὄνειρά μου. Τώρα μοῦ χρησιμέθανε εἴτε γιὰ δοξάσω, μὲ τὰ μικρά μου τὰ μέσα, τὴν νεώτερη ἔλληνικὴ φιλολογία, τὴν ἀθανάτην γλώσσα τοῦ λαοῦ εἴτε γιὰ πῶ ἔνα 'Εδῶ εἴμαστε, στοὺς δασκάλους. Λοιπὸν καὶ στὰ 1901 ἔγραψα ἔνα μεγαλούτσικο ἄρθρο ποὺ προσπάθησα νὰ δείξω

λοιό νὰ βγάζουμε φυλετικές θεωρίες. Πώς νὰ δρίσουμε ποιός ἀξιώθηκε τὰ καλά (!) καὶ ποιός τὰ κακά (!) στοιχεῖα στὸ μοίρασμα; 'Αφτὸ ἐτόνιζα στὸ προηγούμενο ἄρθρο μου σημειώνοντας τὰ φυσικὰ γνωρίσματα ποὺ ἡ ἐπιστήμη παραδέχεται γιὰ τὶς φυλές τῆς Ἐβρώπης, πρὶν τὶς εἰσοδοὺς καὶ τὸ ἀνακάτωμα, καὶ ποὺ ξαναβρίσκουνται μπερδεμένα στὰ χαραχτηριστικὰ τῶ μεγάλων ἀντρῶν μας.

'Αφίνω τὰ θεωρητικὰ κ' ἔρχομαι στὴν Ἐλλάδα. 'Ο κ. "Ερμονας δὲ μᾶς δίνει κανένα σωματικὸ γνώρισμα ποὺ νὰ μᾶς χρησιμέψει γιὰ τὴν ἀπαγόρευψη γάμων μὲ κατώτερες φυλές καὶ γιὰ τὸ χειρούργημα (5). Μὰ κι ὁ ἰδιος θεωρεῖ τὴν πρόταση ἀνεφάρμοστη. Δίνει ὅμως ἕνα πρόγραμμα δράσης γιὰ τὴν πολιτική μας πρὸς τοὺς ἀρβανίτες ποὺ μοῦ φαίνεται ἀξιόλογο καὶ γεράτε κρίση—δὲν καὶ μερικοὶ βραχυκέφαλοι ἀρβανίτες θὰ σύγχιζαν τὴν θεωρία τοῦ κ. Τσάμπερλαν. Κ' ἐπὶ τέλους, σὰν τὸν κ. Ραμᾶ, σὰν δύος μας - Ρωμιοὺς τῆς ἀπτοκρατορίας καὶ Ρωμιοὺς τοῦ βασίλειου—προτείνει ἑκπαθεφτικὴ μεταρρύθμιση. Μά, ὅσο ξέρω, ἔνας μόνος μίλησε θετικὰ γιὰ τὰ μέσα τέτοιας μεταρρύθμισης—δ. κ. Σκληρός. Κοντὰ σὲ ἄλλη πολιτικὴ δράση ποὺ χρειάζεται; γιατὶ νὰ μὴ φέρουν τὸ σπόρο μιᾶς ἀνώτερης ἰδέας στὸ λαό; "Οσοι δουλέουν νὰ μᾶς φτιάσουν ἔνα θέατρο τῆς προκοπῆς ἢ προσέξουν τὰ στοχαστικὰ λόγια τοῦ κ. Βασιλικοῦ γιὰ λαϊκὲς παραστάσεις ἔξω ἀπὸ τὸ ἀστυκὸ snohisme. (Νομ. 278 «Γιὰ ἔνα κοινὸ καὶ γιὰ ἔνα δράμα»). 'Ο κ. "Ερμονας δὲ φαίνεται νάγαπῃ τὴν λεφτεριὰ τοῦ σχλού. Μὰ ἐγὼ λέω πῶς ή σκλαβιὰ γεννᾷ τὴν ταπεινοσύνη, τὴν μικροψυχία, τὸ Ressentiment τοῦ Νίτσε. "Εχεις λαὸ σκλαβωμένο—έχεις λαὸ μικροψυχο. Δώστου λεφτεριά, τοῦ γεννᾷς τὴν ἀξιοπρέπεια, τοῦ ἀφικεῖς τοὺς φτονέρους σάπιους στοχασμοὺς τοῦ δεμένου. "Αν τώρα θὰ βρίσκει νέα πράματα, η ποὺς θὰ τὰ βρίσκει στὴν ἐλέφτερη κοινωνία εἶναι προφητικὴ κοινέντα ποὺ μπορεῖ νὰ συζητηθεῖ μὲ ἐρυηνεῖς τῶ διδόμενῶν τῆς ιστορίας, μὰ τοῦτο εἶναι ἐπικίντυνο κ' ὑπο-

5) Τὰ ψυχολογικὰ γνωρίσματα καταντοῦν ἀξεδιάλυτα. Ήμερατήρησα πῶς στὴ Γερμανία ὅσο καὶ σέμας οἱ πιὸ ἀντισεμίτες εἶν' ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν τέλεια μορφὴ γιασυντίδων. "Ένας τέτιος μ. ὥφαρ μ' ἔλεγε: «Δὲν πειράζει. Σ' ἐμὲ τὰ μυαλὸ εἶναι 'Ιντογερμανικά». — Κάθε φρόνιμος ἄθρωπος θὰ διμολογήσει πῶς η ἀξία τέτιας ὑποκειμενικῆς συζήτησης εἶναι προβληματική.

καίμενικότατο ἔδαφος ποὺ ἀποκλείει κάθε δογματισμό (6).

Τὰ λόγια μου φωνάζουν ὅσα ἔλεγα τὴν πρώτη φορά: Μὴ θεωρίες, ἀνώρετες κι ἀναπόδειχτες ποὺ μᾶς σκοτίζουνται στὴν πράξη μας. 'Αφῆστε τοῦτο τὸ λούσο στοὺς φτασμένους λαούς τῆς Δύσης καὶ στοὺς ἀκαδημαϊκοὺς μανταρίνους ποὺ παίζουν μὲ τὶς ἴδεις, τὰ μὲ τὸν ψιλοδιάρχον καπνὸ τοῦ σιγαρέτου. Εμεῖς πρέπει νὰ κουνήσουμε πλήθια—κι ὅχι πρὸς τὰ πίσω, παρὰ ΕΜΠΡΟΣ.

Μόναχο ΜΑΡΚΟΣ Σ. ΖΑΒΙΤΖΙΑΝΟΣ

6) Εἶναι ἀπὸ τὰ περίεργα πῶς ὁ δογματισμός, ἀφοῦ φαινόταν νὰ τόνε σκότωσ' δ. Kant μὲ τὴν κριτικὴ του, ἔξακολουθεὶ καὶ βιοτέλεσι. Κάθε ἐπιστήμη βασίζεται σὲ κάποιο δογματισμό, χρειάζεται δύμας μεγάλη κριτικὴ προσοχή. "Οσες ἐπιστῆμες βαστοῦνται ἀπὸ τὰ μαθηματικὰ λογικάζουνται πάνω κάτω μ' ὅρισμένα διδόμενα. Μὰ ἡ ἀθρωπολογία ποὺ οὔτε στὰ σπάργανα δὲν εἶναι; Ποὺ ἀκόμα μὲ τόσο παθασμένα νέδρα συζητιέται;

ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΤΟΥ ΒΙΡΓΙΛΙΟΥ*

ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

"Αφοῦ σὲ τοῦτα ἐπρόσεξες, θυμήσουν ν' ἀναβράσεις Πολὺ πρωτήτερα τὴ γῆς καὶ νὰ συνδοκοπήσεις Τὰ τρισμεράλα τὸ βοννά καὶ στὸ βορρᾶ τὸν σβόλους Πρωτήτερα τάνασκελα ν' ἀπλώσεις, πρὶν ομήσεις Πρόσχαρο γένος ἀμπελοῦ. Πολὺ καλοὶ εἰνει οἱ κάμποι Μὲ τὰ σαπρὸ τὰ χώματα· κι αὐτὸ τὸ κατορθόνουν Οἱ δέριδες, κι' οἱ παγερὲς πάχνες, κι' ὁ τευρωμένος Σκαφτῆς, ἀγασιαλεύοντας τονιὲς ἔσοφαλλισμένες. "Αἵσως κι' ὅλα, μερικοὶ δὲν ἀμελοῦν καμίαν "Ἔγρουα, πρωτήτερα ζητοῦν παρόμοιος νάγε δὲ τόπος, "Οπου τὸ πρῶτο τὸ φυτὸ τῶν δέντρων ἔτοιμαν, Μὲ κεῖνον ποὺ θὰ τὰ δεξεῖται σὲ λίγο χωρισμένα. "Ως καὶ τὸ μέρος τούραρον στὴ φλούδα σημαδεύονταν Γιὰ νὰ στηθεῖ κανέ δεντρὸ στὸν τρόπο ποὺ ἐστενότον, Μὲ τὸ ἵδιο μέρος νὰ βαστᾶ τὰ κάματα τοῦ Νότου, Μὲ τὸ ἵδιο μέρος νὰ γυρνᾶ τὲς πλάτες του στὸν πόλο. Τόσο μπορεῖ τὸ μάθημα στὴν τρυφερὴ ἡλικίᾳ! Καὶ πρῶτ' ἀπὸ ὅλα ρωτήσεις ποὺ πρέπειται τάμπλει Νὰ φυτεῖ τεῖ καλήτερα, στὲς ράχες η στὸ σιάδι· Κι' ἀν λιβαδιοῦ θρεφτάριμον διαλέξεις τὰ χωράφια, Φύτευε τότες τές κλαδιές πυκνές· πλιὸ δυκὸς δ. Βάκχος Άδε γένεται μὲ τὴν πυκνή καρποφορά· κι' ἀν πάλι

*) Κοίτα περασμένο φύλλο.

Διαλέξεις ἔνα γήπεδο ροβολητὸ μὲ ράχες

"Η καὶ βουνάκια πλαισιανά, στὰ δρόμια δῶκε χάρη· Μὰ πάντα οἱ δρόμοι ποῦ λοξὰ τοὺς κόρουν ἄλλες [στράτες,

Θὲ νᾶνε τέλεια ταιριαστοὶ στὰ φυτεμένα δέντρα.

Κι' ὅπως ὅταν τὲς σπεῖρες τῆς ἔδιπλωσε τοῦ μάκρου

"Η λεγεῶντα γιὰ τρανὸν ἀγῶνα, καὶ τάσσει!

"Εστάθηκε στὸν ἀνοιχτὸ τὸν κάμπο κι' οἱ γραμμες τοῦ Εἰν' ἵσες, κι' ἀπὸ τὸ χαλκὸ ποῦ ἀστράφει κυματίζει

Μακρόθε η γῆς ὀλαύρει, κι' οἱ τρομερὲς οἱ μάχες

"Ἀκόμα δὲν ἔμανσαν, μὰ ἀνάμεσα στὰ ὅπλα

Περιπλανιέται δίβονλος^δ "Αρης, ἔτοι οἱ δρόμοι,

Ποὺ δλοῦθε θάντε δρούλως πλατειοί, θὰ διαχωρίζονται δλα

Κι' ὅχι γιὰ νὰ βρεῖ μοναχὰ στὴν ἀδειανὴ τὴ θεά

Κάποια ἔσφραντωση η ψυχή, ἀλλὰ γιατὶ δὲ δίνει,

"Ἄλλοις τὲς ἴδιες δύναμες η γῆς σὲ κάνει κλῆμα,

Καὶ σ' ἀδειοὶ δὲ θὰ μπόρειαν ν' ἀπλώσουν οἱ κλαδιές του

"Ισως ρωτᾶς τί γκρέμισμα τανλάκια πρέπει νάχουν;

"Ετόλμησα νὰ μπιστευτῶ τὸ κλῆμα σὲ σαΐτταρι

Φτενό. Τὸ δέντρο μπήγεται βαθύτερα στὰ σπλάχνα

Τῆς γῆς κι' οἱ πρῶτοι μάλιστα, ποὺ δοὺ μὲ τὴν κορφήτου

Στὸν αἰθέρα ἀπλόνει τὲς πνοές καὶ μὲ τὴ γρίζα τόσο

"Ἐρχεται πρὸς τὰ Τάρταραγί^γ αὐτὸ μήτε δικειωνας,

Μήτε βροχάδες κι' ἀνεμοὶ δὲ θὰ τὸν ἀνασπάσουν,

"Άλλα δὲν μείνεις ἀσάλευτος καὶ θέ νὰ καταβάλει

Στὸ δούρημα πολλότατος ἀπόγονους κ' αἰῶνες,

"Αφίοντας πολλὲς γενεὲς ἀνθρώπων νὰ διαβαίνουν,

Καὶ τότες πέρα ἀπλόνοντας τὰ μπράτσα καὶ τοὺς

[κλώνους

Τὸν δυνατοὺς, δλόγυρα τὸν ἀπεικὸ τὸν ἰστιο Αὐτὸς στὴ μέση στέκοντας βαστᾶ μὲ τὸν κορμὸ του. Τάμπειλι ὅς μη σοῦ προσκυνᾶ τὸν ἥλιο ποῦ καθίζει, Κι' ἀνάμεσα στὰ κλήματα λεπτομαρνὲς μη βάλεις, Καὶ μὴ διαλές τὲς πλιὸ ψηλὲς βεργοῦλες καὶ μὴ σπάσεις Ρίγια αὐτὸ τὰ ψηλότερα τοῦ δέντρου—τόσος εἶνε Τῆς γῆς δ. πόθος. Τὰ φυτὰ μὴ βλάψτεις μὲ λεπίδι Πατούδης καὶ κλώνους ἀγριούλων στὴ μέση μὴ φυτεύεις, Σπατὴν οἱ ἀστόχαστοι βοσκοὶ συγχρὰ νὰ πέσει ἀφίονυν Φωτιά, ποὺ πρῶτα κλέψτηκα στὴ λαδερὴ τὴ φλούδα Κρούμμενη, ἀνάφτει τοὺς κορμοὺς καὶ παίρνοντας

[τὰ φύλλα

Βροτᾶται απέκαι στὸν ὄνδραρὸ κι' ἀπέκειθε ἀκλονθῶντας Στὸνδις κλάδους καὶ στὲς ὑψηλὲς κορφάδες βασιλεύει Νικήτρα, κι' δλο τὸ δεντρὸ τυλίγει μὲς τὲς φλόγες, Κι' ἀπὸ τὴν πίσινη καπνιὰ πυκνή, μελανισμένο Κρέφι πελλεῖστοὺς οὐρανοὺς καὶ μάλιστα ἀν φουρτούνα Πέσει στὰ δάσα ἀπὸ ψηλὰ καὶ συμμαζεύει δ. ἀέρας

κάποτες μερικὰ περιστατικά, οὕτε γιὰ τὴν ἀνάσα σου νὰ μὴν ἀδειαζῆς. Σκοτώθηκα ώσπου νὰ τοιμάσσω, νὰ βγάλω τὴ φυλλαδούλα. Μὰ εἴχα συλλογιστῆς καὶ κάτι ἀλλα. Νὰ μὴν παίρνονται ἄρθρα μας, τίποτα δὲν εἶται. Βιβλίο νὰ δημοσιεύσω, ἄθρωπος μὲ τὰ χέρια του δὲ θὰ τόπιαγε, ἄθρωπος δὲ θέρροιχνε μιὰ ματιά, ἀπειδὴ τὸ θωραύσανε οἱ κακόμοιροι ἀμαρτίας νὰ μᾶς διαβάσουν, τόσο τοὺς εἶχανε στρεβλώσει τὴν ἀλήθεια.

Μοῦ πέρασε λοιπὸν ἀπὸ τὸ νοῦ μιὰ ἰδέα τοιμητῆρη. Πῆγε η σκέψη μου στὸν οἰκομενικὸ Πατριάρχη. Νὰ τοὺς δεῖξουμε, λέω, πῶς ὑπάρχουνε μερικοὶ ποὺ μᾶς διαβάζουνε, πῶς μᾶς διαβάζουνε μάλιστα πρόσωπα σημαντικά. Εγὼ τοῦ Πατριάρχη θὰ γράψω.

Εἶταν τὸ βράδι, στὸ μικρὸ τὸ σαλονάκι: δπου περνῶ μιὰ ωρα, ύστερις ἀπὸ τὸ φαγί, μὲ τὴ γυν